

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

Savuton sairaala- toimintaohjelma Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä

Johdanto

Tupakointi on parhaiten ehkäistävissä oleva yksittäinen kuolleisuuden ja työkyvyttömyyden syy maailmassa. Suomessa tupakoinnin aiheuttamiin sairauksiin kuolee vuosittain noin 4000 henkeä ja yhteiskunnalle aiheutuvat kustannukset tupakointiin liittyen ovat huomattavan suuret. Koska tupakkariippuvuuden hoito on erittäin kustannustehokasta, tulisi siihen kohdentaa lisää resursseja sekä perusterveydenhuollossa mutta myös erikoissairaanhoidossa. Tutkimusten mukaan tupakoitsijoista noin 60 % haluaisi lopettaa tupakoinnin ja 40 % sanoo yrittäneensä lopettaa tupakoinnin viimeisen vuoden aikana. Parhaalla mahdollisella hoidolla tupakoivista 30 % lopettaa tupakoinnin pysyvästi niin, että hoitotulos säilyy 12 kuukautta.

Terveystieteiden ammattilaisten tulisi ymmärtää tupakointi riippuvuussairautena. Tupakointi tulee ottaa puheeksi systemaattisesti kaikkien hoitokontaktien yhteydessä. Potilaita tulee aina kannustaa lopettamaan tupakointi ja ohjata heidät tupakasta vieroitukseen. Käypä hoito -suosituksen (2018) mukaan potilasta hoitavien terveydenhuollon ammattilaisten velvollisuus on käydä tupakoivan potilaan kanssa tupakoinnin lopettamista tukeva keskustelu vähintään kerran vuodessa.

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

Savuton sairaala

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri kuuluu Suomen terveyttä edistävät sairaalat ja organisaatiot (STESO) ry:hyn. Terveysten edistäminen on päivittäiseen työkuultuuriin kuuluvaa kokonaisvaltaista toimintaa, jonka kohteena on potilas ja hänen läheisensä, työntekijät, muu väestö ja myös sairaalaympäristö.

Sairaala Nova on määritelty savuttomaksi (tupakkatuotteettomaksi) sairaalaksi, jossa henkilökunnan työaikainen tupakointi on virallisesti kielletty. Peruseriaate myös on, että potilaat eivät tupakoi sairaalassa ollessaan ja heitä tuetaan siihen eri menetelmien ja hoitokeinojen avulla. Sairaalassa ei myydä tupakkatuotteita.

Savuton sairaala työryhmä

Sairaalassa toimii moniammatillinen [työryhmä](#), jonka organisoima toiminta tähtää potilaiden, henkilökunnan ja alueen väestön tupakoimattomuuden edistämiseen, siihen liittyvän hoidon ja koulutuksen koordinoimiseen ja myös sairaalan ympäristön savuttomuuden tukemiseen. Työryhmää johtaa keuhkosairauksien ylilääkäri Antti Saarinen. Työryhmä tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja työryhmän toiminnalla on sairaalan johdon tuki.

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

TOIMINTAOHJELMAN SISÄLTÖ

1. SAVUTTOMUUTEEN SITOUTUMINEN

Johto ja esimiehet

Keski-Suomen keskussairaala on ollut savuton sairaala vuodesta 2005 alkaen. Sairaanhoitopiirin johto on sitoutunut savuttoman sairaalan toimintaan ja tavoitteisiin tukemalla toimintaohjelman toteuttamista ja ottaa tarvittaessa kantaa tiettyihin savuttomuutta koskeviin suurempiin linjauksiin.

Työryhmän laatima savuton sairaala -toimintaohjelma sisältää Sairaala Novan savuttomuuteen liittyvät tavoitteet, ohjeet ja toimintaperiaatteet. Ohjelma päivitetään kahden vuoden välein ja se esitellään sairaalan johdolle johtamisen foorumissa ylläkäri Antti Saarisen johdolla. Toimintaohjelman esittely tekee ohjelmasta virallisesti hyväksytyt.

Henkilöstö

Savuton sairaala- toimintaohjelma on virallinen, johdon hyväksymä asiakirja, jonka sisältämät ohjeet ja periaatteet ovat osa sairaalan vakiintunutta toimintaa. Tämä merkitsee sitä, että henkilöstö sitoutuu näiden ohjeiden ja periaatteiden noudattamiseen. Tavoitteena on myös saada työsopimukseen erillinen kohta henkilöstön sitoutumisesta savuton sairaala- toimintaperiaatteisiin.

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

2. VIESTINTÄ JA TIEDOTUS

Viestinnän periaatteet

Kaikki savuttomuuteen liittyvä viestintä ja tiedottaminen tapahtuvat sairaalan sovittujen käytäntöjen mukaisesti ohjeita noudattaen ja viestinnän ammattilaisten tuella. Tiedottamisessa hyödynnetään monipuolisesti eri viestintäkanavia (some, santra/intermetso, sähköposti, internet). Työryhmään kuuluu jäseniä, joilla on mahdollisuudet ja osaamista tiedottaa asioista myös itsenäisesti sairaalan sääntöjen mukaan. Viestinnän oikea-aikaisuuteen panostetaan.

Viestintä henkilökunnalle

Savuton sairaala -työryhmän toiminnasta ja tupakoimattomuuteen liittyvistä työstä tiedotetaan henkilökuntaa (myös alihankkijoita) säännöllisesti. Koulutuksista, tapahtumista ja uusista asioista tiedotetaan ajantasaisesti.

Päivitetystä savuton sairaala -toimintaohjelmasta (2021-2022) tiedotetaan henkilökunnalle vielä erikseen hyödyntäen eri viestintäkanavia (some, santra/intermetso, sähköposti, internet). Sairaala Novan uutiskirjeissä julkaistaan toimintaohjelman sisältöä osa-alueittain ja kirjeissä käsitellään myös muuta ajankohtaista savuttomuusasiaa.

Henkilöstölle tiedotetaan ajankohtaisista asioista myös sähköpostitse ja esimiesten kautta. Henkilökunnan savuttomuutta käsitteleviin sähköpostiviesteihin – ja palautteisiin vastataan työryhmän toimesta.

Savuton sairaala –toimintaohjelma julkaistaan sairaanhoitopiirin intranetissä sekä internetsivustolla.

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

Viestintä potilaille

Myös potilaita ja kansalaisia tiedotetaan sairaalassa toteutettavista savuttomuuteen ja tupakoimattomuuteen liittyvistä periaatteista, käytännöistä, ohjeista ja toimintaohjelmasta sairaalan verkkosivuilla. Vastaanotto- ja sairaalajaksoilla potilaita ohjeistetaan sairaalan toimintatavoista, ja lisäksi potilaille annettava ohjausmateriaalia on päivitetty. Paikallisessa mediassa on tarpeen mukaan tiedotteita tai uutisointia ajankohtaisista aiheista.

3. TUPAKOIMATTOMUUDEN TUKEMISEEN TÄHTÄÄVÄT KÄYTÄNNÖT

Potilaat

Tupakoivan potilaan tunnistaminen ja tupakoinnin lopettamisen ohjaus

Sairaalassa on tavoitteena tunnistaa järjestelmällisesti kaikki tupakkatuotteita käyttävät ja passiiviselle tupakoinnille altistuvat potilaat. Tavoite on, että jokaiselta potilaalta kysytään kaikkien hoitokontaktien yhteydessä systemaattisesti tupakkatuotteiden käyttö (sisältää kaikki nikotiinituotteet ja sähkösavukkeen). Tupakoivalta potilaalta kysytään lisäksi lopettamishalukkuus, korvaus- tai lääkehoitojen tarve sekä jatko-ohjauksen tarve.

Osastojaksolla oleville potilaille mahdollistetaan hoitajakson aikana tuen saanti ja hoitokeinoja tupakoimattomuuteen. Lopettamista tuetaan tupakasta vieroituksen alkuohjauksella (korvaushoitotuotteiden ja lääkityksen käyttö, neuvonta, seurannan ja jatkohoidon varmistaminen). Tarvittaessa potilaat saavat maksutta nikotiinikorvaushoitoja sairaalassaoloaikana ja yksiköt itse huolehtivat, että nikotiinikorvaushoitotuotteita on saatavilla.

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

Potilaalla on mahdollisuus saada tukea lopettamiseen tapauskohtaisesti myös sairaalan tupakasta vieroitusohjauksesta. Tämä koskee erityisesti elektiivisiin toimenpiteisiin tulevia potilaita, joiden tulee olla käyttämättä nikotiinia ennen toimenpidettä. Pääpainopiste tupakasta vieroituksessa on perusterveydenhuollossa. Apua tupakoinnin lopettamiseen saa oman alueen terveyskeskuksen lisäksi omasta työ- tai opiskelijaterveyshuollosta.

Työkalut henkilökunnalle potilasohjaukseen

Sairaalan HOPO-arkistosta (hoito- ja potilasohjeet) löytyy ohjausmateriaalia ammattilaiselle ohjauksen tueksi mutta myös potilaille annettavia kirjallisia ohjeita. Ohjeet ja materiaalit ovat ajantasaisia ja tarkoitettu kaikkien yksiköiden käyttöön.

Lisäksi vuonna 2021 on laadittu sähköinen tupakoimattomuuden tukemisen toimintamalli, joka on laadukas ja kattava ohjausmateriaali kaikkien ammattilaisten käyttöön. Yhtenäinen sähköinen materiaali mahdollistaa tasalaatuisen ohjauksen, ja se on käytössä myös maakunnallisesti.

Sairaala Novassa voi hyödyntää myös kokemusasiantuntijoiden/ savuttomuuskoutsien tarjoamaa tukea potilaille.

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

Henkilökunta

Henkilökunnan tupakointi ja tupakkatuotteiden käyttö on työajalla kielletty ja siihen tulee puuttua esimiesten taholta. Asiasta tiedotetaan säännöllisesti eri viestimien välityksellä.

Henkilökunnalla on mahdollisuus saada tupakasta vieroitukseen apua työterveyshuollosta. Työntekijä on oikeutettu rahalliseen korvaukseen (100 €) sen jälkeen, kun käynnin yhteydessä on laadittu lopettamissuunnitelma ja työterveyshuollon käyntitodistus ja hankittujen vieroitustuotteiden kuitit on toimitettu henkilöstöyksikköön. Katso ohje [”Työntekijän tupakoimattomuuden tukeminen”](#)

Jatkossa valmistellaan ”henkilösyihin perustuvat ongelmatilanteet -ohjetta”, johon liitetään myös työaikana nikotiini tuotteiden ja tupakoinnista keskustelemisen malli.

4. SAVUTON HOITO-, TYÖ- JA SAIRAALAYMPÄRISTÖ

Savuton sairaala järjestelmän tavoitteena on suojata kaikkia sairaala-alueella olevia ja työskenteleviä ihmisiä ympäristön tupakansavun aiheuttamilta terveyshaitoilta.

Toimintaohjelma sisältää tavoitteet ja keinot turvata potilaan, läheisen ja työntekijän oikeudet savuttomaan ja terveelliseen hoito- ja työympäristöön. Sairaalaympäristö on lähtökohtaisesti savuton, tupakointi on alueella kielletty eikä myöskään nuuskan käyttö ole sallittua.

Henkilökunta sitoutuu työaikaiseen tupakoimattomuuteen eikä käytä tupakkatuotteita tai tupakoi työajalla. Henkilökunnan tulee tiedostaa tärkeä ja aktiivinen roolinsa terveyden edistäjinä ja toimia esimerkkinä tupakoimattomuuden osalta. Heidän tulee myös omalla panoksellaan ja käytöksellään edistää savuttoman sairaalan imagoa. Tiedon määrän lisäämisellä ja avoimilla keskusteluilla eri yhteyksissä pyritään vaikuttamaan ihmisten asenteisiin ja ajattelutapoihin.

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

Valvonta ja keinot

Jos potilas tai vierailija ei pysty olemaan tupakoimatta sairaalakäynnin aikana, tupakoi hän ainoastaan tupakointiasemalla (2 tupakointiasemaa Novan sisäänkäyntien lähistöllä, 1 rakennuksen 45 edustalla) jolloin se aiheuttaa mahdollisimman vähän savu-, haju- ja roskahaittoja sairaalaympäristössä. Tupakointiasemien teknologia poistaa savu- ja hajuhaitat ja roskat kasaantuvat myös yhteen paikkaan. Henkilökunta ei saa käyttää tupakointiasemia missään olosuhteissa.

Jos potilaat tai vierailijat tupakoivat sopimattomissa paikoissa, on henkilökunnan vastuulla ohjata heidät tupakointiasemalle tupakoimaan. Vasta auennut uusi sairaala Nova on laittanut asianmukaiset ja yhtenäiset kyltit tupakointiasemien sijainnista.

Esimies vastaa oman työyksikkönsä henkilökunnan ohjeistamisesta sairaalan savuttomiin käytäntöihin. Esimiehellä on tiedossa toimintatavat puuttua henkilökunnan työaikaiseen tupakointiin. Uusi työntekijä perehdytetään aina savuton sairaala -käytäntöihin.

Työterveyshuolto kartoittaa henkilökunnan tupakointitapoja ja raportoi niistä henkilöstöjohtaja Eeva Aarniolle. Raportti tuodaan tiedoksi Sasa-ryhmälle ja tarvittaessa pohditaan toimenpiteitä ja ratkaisumalleja.

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

5. KOULUTUSTOIMINTA

Terveysthuollon henkilöstön tulisi saada riittävästi koulutusta, joka mahdollistaa hyvät valmiudet tarjota tupakoivalle potilaalle asianmukaista tukea ja ohjausta. Etenkin potilaan tullessa leikkaukseen tai toimenpiteeseen, joka edellyttää ehdotonta nikotiinittomuutta, on potilaalle pystyttävä turvaamaan riittävä ohjaus. Tavoitteena on, että lähitulevaisuudessa kaikissa yksiköissä on joku asiaan enemmän perehtynyt vastuhenkilö, joka pystyy antamaan pienimuotoista koulutusta tai neuvontaa oman työyksikkönsä työntekijöille.

Henkilökunnalle pyritään järjestämään koulutusta ehkäisevän työn menetelmistä (puheeksiotto ja mini-interventiot). Koulutustarjonta voi olla alueellista, paikallista, verkko- ja yksikkökohtaista koulutusta. Henkilökuntaa kannustetaan osallistumaan kansallisiin ja laadukkaisiin koulutuksiin, joita tarjoaa esimerkiksi Filha, THL, Steso, toiset sairaanhoitopiirit jne. Lyhytkoulutuksia osastotunneilla järjestetään yksiköiden toiveiden ja tarpeiden mukaan. Myös teams-koulutuksia lanseerataan. Verkkokoulutuksia suositellaan kaikille (Mielenterveystalo, oppiportin motivoivan haastattelun verkkokoulutus jne).

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

6. KIRJAAMINEN JA MITTARIT

Kirjaamisasiat ovat tällä hetkellä käymistilassa sairaala Novaan liittyvien toimintojen muutosten vuoksi. Novaan on tulossa uusi potilastietojärjestelmä ja tulevat mittarit ja kirjaamismenetelmät selviävät vasta sen jälkeen.

Alueen potilaiden tupakoinnista kerätään edelleen tietoa kysymällä tupakointitiedot ja ne kirjataan ylös. Käytössä on tällä hetkellä AHTUP-mittari ja sen käyttöä pyritään henkilöstön keskuudessa lisäämään. AHTUP-mittarin käytöstä on olemassa videoitu ohjeistus. Potilaan saama tupakoinnin lopettamisen tuki kirjataan hoitokertomukseen.

7. TOIMINNAN SUUNNITTELU, ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

Työryhmä vastaa sairaalan savuttomuustyön koordinoinnista, tavoitteiden asettelusta ja toimintaohjelman laadinnasta sekä sen arvioinnista. Sairaala osallistuu mahdollisuuksien mukaan paikallisiin ja kansallisiin projekteihin ja kehittämistoimenpiteisiin.

Vuosittain tehdään kansallinen ENHS-auditointi, jonka pohjalta savuttomuustyötä kehitetään ja koordinoidaan. Sasa-ryhmä tekee ENHS-auditoinnin konsultoimalla tarvittavia johtotason työntekijöitä ja tiettyjä avainhenkilöitä ja arvioi yhdessä lopulliset vastaukset. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään myös toimintaohjelman kokonaisarvioinnissa ja uuden ohjelman päivittämisessä.

Lyhyemmän aikavälin toiminnan arviointia ja toteutumista käydään läpi kokouksissa. Työryhmä kokoontuu 3-4 kertaa vuodessa ja käsittelee kehittämisideat ja –kohteet kokouksissaan

Toimintaohjelma arvioidaan kokonaisuudessaan vuoden 2022 loppupuolella

Savuton sairaala -työryhmä

6.9.2021

TULEVAISUUDEN PAINOPISTEALUEET JA HAASTEET

Erityisesti on huomioitava henkilökunnan työaikainen tupakointi ja nuuskankäyttö työajalla.

Tavoitteena on vastuuttaa yksiköitä ohjauksesta ja ohjaustaitojen lisäämisestä.

Lisätä resurssia potilaiden tupakasta vieroitustyöhön.

Kirjaamista ja mittareita kehitettävä.

